

Łódź, 23 lipca 2013

**RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGRA ŁUKASZA WIRASZKI PT.
„KATEGORIA PUNKTU WIDZENIA W PRZEKŁADZIE USTNYM
Z PERSPEKTYWY JĘZYKOZNAWSTWA KOGNITYWNEGO (W RELACJI
JĘZYK POLSKI – JĘZYK ANGIELSKI).“**

Praca doktorska mgra Łukasza Wiraszki składa się z dwóch części. Zasadniczy tekst rozprawy, o długości 215 stron łącznie z bibliografią, uzupełniony jest o załącznik zajmujący blisko 100 stron, w którym czytelnik znajdzie transkrypcję badanego materiału językowego (polskiego oraz angielskiego) wraz z właściwym tagowaniem.

Recenzowana rozprawa podejmuje problematykę przekładu słowa żywego w ujęciu kognitywnym. Należy w tym miejscu podkreślić trafny dobór tematyki badawczej. Narzędzia językoznawstwa kognitywnego dobrze nadają się do badań procesu i strategii tłumaczenia konferencyjnego, tymczasem takich opracowań (wyjąwszy kilka uznanych pozycji, jak chociażby autorstwa Robina Settona) jest wciąż zbyt mało. Jednak praca mgra Wiraszki nie do końca wypełnia tę lukę, bynajmniej nie ze względu na jej ograniczoną wartość badawczą, ale ze względu na jej charakterystykę. Sposób prowadzenia dyskusji i przede wszystkim struktura pracy, szczegółowo omówiona poniżej, nie pozostawiają wątpliwości co do punktu ciężkości dysertacji. Nie mamy tu do czynienia z rozprawą translatorską nawiązującą do paradygmatów kognitywistyki, ale wręcz odwrotnie: z tekstem ściśle osadzonym w aparacie naukowym językoznawstwa kognitywnego, w którym przekład ustny stanowi właściwie jedynie metodę pozyskania materiału empirycznego.

Tekst składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, konkluzji, bibliografii i wspomnianego wcześniej załącznika. Pracę rozpoczyna dyskusja teoretyczna na temat strategii przekładu ustnego i oceny jakości tłumaczenia. Przekładowi ustnemu w zasadzie poświęcony jest tylko pierwszy rozdział, liczący zaledwie 14 stron. Już w drugim rozdziale Autor przechodzi do kategorii punktu widzenia. Kategoria ta jest początkowo omówiona z perspektywy szeroko pojętych badań językoznawczych. Autor odnosi się kolejno do czterech planów Uspienskiego, płaszczyzn Fowlera oraz modelu Simpsona. W rozdziale trzecim kategoria punktu widzenia przedstawiona jest w ujęciu kognitywnym. Na wstępie (przypis na stronie 43) mgr Wiraszka podkreśla, że ta część dysertacji nie pretenduje do miana wstępu do językoznawstwa

kognitywnego, jednak wkrótce udowadnia, że ma wystarczającą wiedzę, aby taki wstęp opracować. Autor porusza się tu bardzo swobodnie, ze znanstwem tłumacząc podstawy kognitywnego podejścia do języka oraz gramatyki kognitywnej Langackera, w końcu prezentując własny model omawianej kategorii. Model jest bardzo interesującą propozycją i pozostaje żałować, że przedstawiony jest zaledwie na przestrzeni jednej strony. Recenzent ma nadzieję, że model ten będzie szerzej omawiany w kolejnych publikacjach naukowych Autora. Rozdział czwarty rozprawy omawia wyznaczniki punktu widzenia w języku polskim i angielskim, a konkretnie deiksy (przestrzennej, czasowej i społecznej), (nie)określoności, modalności, obiektywizmu przekazu, wartościowania, wyrazistości informacji oraz konceptualizacji zdarzenia. Wymienione wyznaczniki zilustrowane są licznymi przykładami zaczerpniętymi z korpusów językowych. Ostatni rozdział pracy sprzężony jest z rozdziałem przedostatnim, jednocześnie stanowiąc klamrę z rozdziałem pierwszym. Wymienione i omówione w rozdziale czwartym wyznaczniki stanowią tu podstawę metodologiczną kompleksowej analizy tłumaczeń ustnych (konsekwentnych i symultanicznych) wykonanych przez słuchaczy Podyplomowych Studiów dla Tłumaczy Konferencyjnych prowadzonych w Katedrze UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego. Płynące z badania wnioski są prawidłowo opisane, wnikliwe i zbieżne z podobnymi badaniami prowadzonymi przez innych badaczy, które Autor zresztą przywołuje.

Mgr Wiraszka prowadzi swój wywód w sposób dojrzały i przekonujący. Jego wiedza na temat językoznawstwa kognitywnego jest ewidentnie duża. Praca napisana jest poprawną polszczyzną, zgodnie z zasadami pisania tekstów naukowych i z zastosowaniem poprawnej terminologii. Nieco razi nadmiernie częste użycie cudzysłowu (w niektórych fragmentach pracy kilka razy na każdej stronie, naturalnie nie licząc cytatów ze źródeł); Autor przyjął widocznie konwencję, w myśl której w ten sposób oznacza wprowadzane terminy naukowe, ale czyni to nie do końca konsekwentnie, poza tym jest to dość mylące. Praca jest rzetelnie przygotowana i praktycznie pozbawiona błędów językowych, edytorskich czy formalnych.

Dobór wykorzystanych w pracy mgra Wiraszki źródeł wydaje się być nieco przypadkowy. Wśród około 170 pozycji bibliograficznych znajdziemy oczywiście prace kognitywne i translatoryczne, ale także poświęcone pragmatyce, analizie dyskursu, gramatyce

kontrastywnej, a nawet przekładowi audiowizualnemu i filmoznawstwu. Naturalnie tak szerokie i interdyscyplinarne potraktowanie tematu należy uznać za zaletę rozprawy, ale tylko w wypadku, gdy zagadnienia kluczowe dla dyskusji udokumentowane są w sposób pełny i przekonujący. Tymczasem z bibliografii w jasny sposób nie wynika, jakoby doktorant zapoznał się w całości z klasyczną literaturą przedmiotu, przynajmniej jeśli chodzi o teorię przekładu ustnego. W pracy brak odniesień między innymi do jakichkolwiek pozycji następujących autorów: Bowen i Bowen, Gerver (oraz Gerver i Sinaiko), Lederer czy Seleskovitch; autor kilkudziesięciu wpływowych tekstów na temat przekładu konferencyjnego Daniel Gile wymieniony jest zaledwie raz. Brak znajomości publikacji chociażby tylko Seleskovitch i Lederer, twórczyń paryskiej szkoły tłumaczenia ustnego oznacza moim zdaniem, że erudycja Autora w zakresie przekładu konferencyjnego nie jest wystarczająca. Tę wadę pracy daje się jednak po części wytłumaczyć priorytetami Autora, o których była mowa na początku niniejszej recenzji. Autor nie opierał się w swoich badaniach na najnowszych źródłach: w bibliografii figuruje jeden artykuł opublikowany w roku 2012, jeden z roku 2011 i kilka pozycji z roku 2009 (nie liczę tu kolejnych wydań pozycji klasycznych); pozostałe teksty są starsze, często znacznie starsze.

W podsumowaniu (pomimo drobnych uwag krytycznych) z pełnym przekonaniem stwierdzam, że rozprawa mgra Wiraszki stanowi istotny wkład w stan badań nad językoznawstwem kognitywnym. Autor nie powiela dobrze znanych z literatury przedmiotu koncepcji, ale odnosi się do nich, opierając na nich własny tok rozumowania. Od strony metodologicznej praca jest poprawna i dowodzi dużego wkładu pracy Autora w zebranie i opisanie materiału empirycznego. Należy w tym miejscu przypomnieć, że dyskurs mówiony jest trudniejszy, bardziej czasochłonny i uciążliwy do opracowania niż tekst pisany. Moim zdaniem praca mgra Wiraszki spełnia ustawowe wymogi stawiane dysertacjom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Ze względu na walory naukowe pracy (rzadkie w literaturze przedmiotu podejście kognitywne do zagadnień przekładu ustnego) wnoszę o wyróżnienie pracy według zasad stosowanych w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Recenzent

prof. UŁ dr hab. Łukasz Bogucki